

PAULINA TENDERA

VI BIENNALE W BERLINIE
BIENNALE SZTUKI ZNANEJ

Praca naukowa finansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ze środków na naukę w latach 2010-2012 jako projekt badawczy, promotorski nr rej. N N101 169138.

Szóste Berlińskie Biennale Sztuki Współczesnej rozpoczęło się jedenastego czerwca i trwało do ósmego sierpnia 2010 roku. Pięć głównych pawilonów wystawowych rozmieszczonych w części centralnej i południowej Berlina stanowiły sale udostępnione przez KW Institute for Contemporary Art (który od 2004 roku jest również głównym organizatorem Biennale), Alte Nationalgalerie (Old National Gallery) przy Bodenstrasse oraz budynki przy Oranienplatz 17, Dresdener Strasse 19 i Mehringdamm 28. Funkcję kuratora VI Biennale Berlińskiego pełniła Kathrin Rhomberg.

Na oficjalnej stronie Biennale (<http://www.berlinbiennale.de/>) czytamy, iż założeniem organizatorów jest przede wszystkim próba zjednoczenia różnorodnych środowisk zaangażowanych lub też zainteresowanych problematyką sztuki nowoczesnej. Chodzi tu więc o odbiorców sztuki, twórców, jak i uznanych krytyków. Konsekwencją utworzonych powiązań ma być dialog, którego wartość tkwi w przełamywaniu tabu, uprzedzeń i granic ujawnianych i przekraczanych przez sztukę.

Biennale Berlińskie skupia artystów niemieckich oraz tych, którzy wybrali Berlin na miejsce swojego życia i pracy zawodowej. W praktyce oznacza to, że większość artystów wystawiających swoje prace posiada inne niż niemieckie korzenie – do głosu dochodzą inspiracje meksykańskie, izraelskie, amerykańskie, rosyjskie, tureckie i wiele innych oraz szeroko rozumiane wpływy religijne. Pierwsze Biennale Berlińskie odbyło się w 1998 roku; informacje na temat wszystkich poprzednich wystaw znajdują się na stronie internetowej tegorocznej edycji festiwalu.

Ekspozycje Biennale wzbogacone zostały o dyskusję panelową pt. *Exstreme Realism*, którą poprowadziła K. Rhomborg. Wzięli w niej udział Michael Fried, Anri Sala oraz Gustav Seibt. Głównym przedmiotem zainteresowania rozmówców było dzieła Adolpha von Menzla. Zestawienie jego twórczości, nazwanej tu właśnie „ekstremalnym realizmem”, z pracami współczesnych artystów rzuciło nowe światło na prace tego pierwszego, a sztukę najnowszą kazało czytać z ciekawej, dość nieoczekiwanej perspektywy. Wydaje się, że nowość tkwi szczególnie w odkryciu, jak bardzo bliskie jest malarstwo Menzla w stosunku do twórczości artystów dzisiejszych, którzy chętnie uciekają od idealizacji na rzecz pełnego doświadczenia egzystencji i rzeczywistości. Jest to pokrewieństwo tak formy, jak i celu, który spełniać ma sztuka. Interesujące wydaje się tu odniesienie do codzienności: wtapiająca się w naszą przestrzeń życiową sztuka zanika częściowo jako świat oddzielny, sterylny, w którym obowiązują szczególne wartości etyczne i aksjologiczne. Jak w tym kontekście odczytać sztukę Menzla?

Organizatorzy VI Biennale zdają się porzucać pytanie o wartość sztuki. Wrażenie to towarzyszy widzom spacerującym po pawilonach wystawienniczych: artyści poprzez umieszczone w przestrzeniach ekspozycyjnych prace rzadko świadomie rozpoczynają dialog, którego partnerem mógłby się stać obserwator. Artyści nie tworzą czytelnej sfery aksjologicznej. Tematy podejmowane w instalacjach wideo są – tradycyjnie już! – tematami społeczno-politycznymi, czasem osobistymi i intymnymi, które ujmowane są często jako zjawiska oglądane z dystansu. W pracach wideo twórcy bawią się w podglądaczy lub obserwatorów-współuczestników. Nie ingerując w przebieg czasem tragicznych wydarzeń, stają z boku i pozostawiają wolną rękę widzowi, którego zadaniem jest często jedynie estetyczny odbiór wizji artysty. Przykładem mogą być filmy Minervy Cuevas *Dissidence v 2.0* (2010), Iona Grigorescu *Sleep* (2008) lub Armanda Lulaja *Problems with Relationship* (2005). Widzowi towarzyszą tu pewne emocje (zaniepokojenie, ciekawość czy strach), jednak wynikają one raczej z postawy odbiorcy znajdującego się w przestrzeni artystycznej niż z realnego zaangażowania się w treść wideo.

Do prac zaangażowanych należą Renza Martensa *Episode 3* (2008) lub Marka Boulos’a *All That is Solid Melts into Air* (2008) – wprowadzony przez artystę komentarz, często szokująca wypowiedź, wydobyte różnice kulturowe oraz sytuacje tragiczne i konfliktowe wywołują w widzu zaangażowanie emocjonalne i generują potrzebę określenia własnego stanowiska wobec sytuacji dwuznacznej moralnie.

Artyści zaprezentowali również prace subtelne, intymne i poetyckie. W tego rodzaju dziełach częściej ujawnia się skłonność twórców do kontemplowania rzeczywistości i chęć ujawniania skrytego piękna codzienności.

Zasiadający przed ekranem widz chętnie włącza się w grę emocji i gestów, którą prowadzą aktorzy. Dobrze zrealizowany film inspiruje, pozwala odczuć wartości związków międzyludzkich. Znalazłszy się w sytuacji intymnej odgrywanej przez aktorów, często odczuwamy instynktowne zakłopotanie i zawstydzenie. Artyści zachęcają nas jednak do pozostania, urzekają swobodą i otwarciem, z którymi podejmują problematykę związków rodzinnych, miłosnych czy przyjacielskich. Tego rodzaju przedstawienia, np. *I can Sing* (2008) czy *Metamorphosis Chat* (2009) Ferhata Özgüra, uczą nas bezpieczeństwa w sytuacjach bliskości z innością i cielesnością drugiego człowieka.

Sztuka zaangażowana społecznie i politycznie nie jest oczywiście cechą wyróżniającą Berlińskie Biennale. Większość prac podejmujących tematykę mniejszości narodowych oraz religijnych nie wnosi nic nowego w ujęcie tematu i nie wychodzi poza formę, która rozwija się systematycznie w Europie od końca lat osiemdziesiątych. Tak więc o ile prace te stanowią element zmieniającego się wewnętrznie nurtu sztuki współczesnej, o tyle nie są dla widza przełomowe i zaskakujące. Za przykład posłużyć może Bernarda Bazilego *Protest Marches* (2009). Bazile jest artystą zaangażowanym społecznie i realizującym się przede wszystkim w kontekście działań odbywających się w przestrzeni publicznej (marszów, protestów, strajków...).

Znacznie ciekawsze okazały się prace podejmujące tematykę sytuacji kobiet. To również ujęcia w dużej mierze kolorystyczne, barwne, estetyczne, posiadające niezwykle interesującą kompozycję, jak na przykład seria wielkoformatowych zdjęć autorstwa Nilbar Güreş pt. *Circir* (2010). Artystka pochodząca z Istanbulu ukazuje cały szereg symboli i obrzędów związanych w rolę kobiety w tradycji narodowej, która ujawnia się w opozycji między patriachatem a wolnością seksualną, standardami edukacyjnymi a wolnością słowa itd.

Sztukę feministyczną reprezentuje także Marlene Haring, która przedstawiła instalację *Because Every Hair is Different* (2005). Artystka ta wystawiła w Krakowie z okazji Dnia Kobiet performance pt. *Show Me Yours, I'll Show You Mine* (2008, Klub Piękny Pies). Haring nawiązuje do współczesnych kanonów piękna cielesnego, które wypaczają ideał kobiecości. Jej działania mają na celu otwieranie kobiet na naturalne doświadczenie własnego ciała i seksualności, bardzo często przyczyniają się też do budowania postawy solidarności i tolerancji.

Zagadnienie (zagadkę?) kobiecości podejmuje również Michael Schmidt w cyklu zdjęć pt. *Frauen* (1997-1999). Każdy, kto znalazł czas na odwiedzenie Berlina w czasie wakacji, z pewnością zwrócił uwagę na identyfikację wizualną VI Biennale – plakaty festiwalu berlińskiego to właśnie prace fotograficzne Schmidta. Trudno ocenić, w jakiej mierze oddają

one charakter całej wystawy. Zdjęcia przedstawiające sylwetkę i ciało kobiety w kolorystyce czarno-białej zachowane są w koncepcji ascetycznej formy i czystości wyrazu. Mimo wyrazistości zdjęcia zachowują subtelność i erotyzm, podkreślają skrytość kobiecej natury. Z jednej strony bardzo wyraźnie przedstawione ciało kobiece daje wrażenie jasności i dostępności, z drugiej zaś ujawnia pozorność i fałszywość przekonania, jakoby widzialne było jednocześnie poznawalnym.

BIENNALE W OBIEKTYWIE AUTORKI. FOTOREPORTAŻ

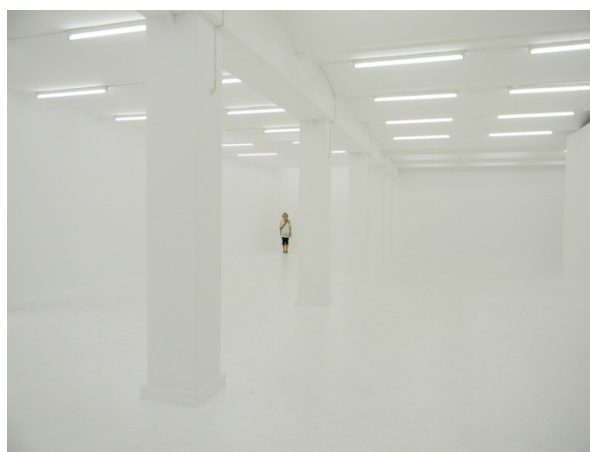
Identyfikacja wizualna

P. Halilaj, *26 Objekte n' Kumpir* (2009)

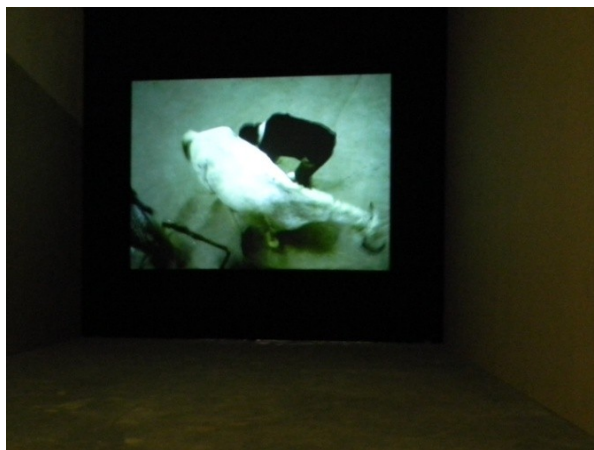
P. Halilaj, *They are Lucky to be Bourgeois Hens* (2008)

P. Halilaj, *The White Room* (2009)

M. Boulos, *All That is Solid Melts into Air* (2008)

A. Lulaj, *Problems with Relationship* (2005)

R. Martens, *Episode 3* (2008)

F. Özgür, *Metamorphosis Chat* (2010)

F. Özgür, *I Can Sing* (2008)